

שים לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

תלמוד

מסכת בבא קמא

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

פרק ראשון	—	(12x7)	—	84 נקודות
פרק שני	—	(4x4)	—	16 נקודות
סך הכול	—		—	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון (84 נקודות)

ענה על שבע מן השאלות 1-10 (לכל שאלה – 12 נקודות).

1. האיסור להזיק ותשלומי נזיקין

- א.** (1) ציין תולדה בהלכות נזיקין שדינה זהה לדין האב, והסבר מדוע היא תולדתו של אב זה.
 (2) ציין תולדה בהלכות נזיקין שדינה אענ זהה לדין האב, והסבר מדוע היא תולדתו של אב זה.
 (8 נקודות)
- ב.** עיין בדברי הרב אהרן ליכטנשטיין שלפניך, וענה על השאלה שאחריהם.
 הגר"ח [הגאון הרב חיים סולוביצ'יק מבריסק]... מצביע על הפסוק "ולא ישמרנו" (שמות, כ"א, ל"ז). מפסוק זה מדייק הגר"ח שיש חובת שמירה על היזקים, ובאים בטענה כלפי מי שלא שמר. אם מוכנים להניח שחוסר שמירה נטען כלפי מי שיש עליו חובת שמירה ברמה של איסורין, יש לנו מקור לאיסור נזיקין.
 (הרב אהרן ליכטנשטיין, שיעורי הרא"ל – דינא דגרמי)
 לפי הגר"ח, הסבר כיצד אפשר ללמוד מן הפסוק "ולא ישמרנו" שיש חובת שמירה על היזקים. (4 נקודות)

2. בור המתגלגל

- א.** "ארבעה אבות נזיקין... הצד השווה שבהן שדרכן להזיק ושמירתן עליך".
 (1) על דברי המשנה האלה שאלה הגמרא "לאתויי מאי". הסבר את שאלת הגמרא.
 (2) "רבא אמר לאתויי בור המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה".
 מהו "בור המתגלגל"?
 (5 נקודות)
- ב.** על פי התוספות, הגמרא הקשתה על דברי רבא: "אי בהדי דקא אזלי קמזקי כוחו הוא", אולם רש"י לא גרס קושיה זו.
 (1) על פי התוספות, הסבר מדוע לא גרס רש"י קושיה זו.
 (2) על פי התוספות, הסבר מדוע בכל זאת אפשר לגרוס קושיה זו.
 (7 נקודות)

א. "תניא אמר רבי יהושע ארבעה דברים העושה אותן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמיים ואלו הן...".

(1) על דברים אלה של רבי יהושע הקשתה הגמרא: "ותו ליכא והאיכא".

הסבר את קושיית הגמרא.

(2) על פי תירוץ הגמרא, מדוע ציין רבי יהושע דווקא את ארבעת המקרים האלה?

(4 נקודות)

ב. עיין בדברי הרב נחום רבינוביץ' שלפניך, וענה על השאלות שאחריהם.

יש לעמוד על שתי נקודות בתשובתו של רבנו (הרמב"ם) שבהן הולך הוא לשיטתו במקומות אחרים. בעניין גזלן וגנב פסק שכדי שיחול עליו מעמד של גנב או גזלן, צריך לעשות מעשה להוציא מרשותו של בעל הבית בכוונה לגנוב ממנו, אבל אין דרישה שיהיה מעשה קניין המועיל במקח וממכר. ראה הלכות גנבה ב', ט"ז: "הגביהו או הוציאו מרשות הבעלים... חייב". כלומר, או שעשה קניין המועיל כגון הגבהה או שהוציאו מרשות הבעלים – ואפילו משכו לרשות הרבים, שאין משיכה מועילה שם לקנות – "מעט שהוציאוה נעשית ברשותם" מדין גנב, וממילא מתחייב בכל נזקיה של הגנבה כמו שכתב (הרמב"ם) כאן (בתשובתו).

הנקודה השנייה היא לעניין חיוב מזיק שפסק (הרמב"ם) בהלכות חובל ומזיק ז', ז': "כל הגורם להזיק ממון חברו חייב לשלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו כשאר המזיקין, אף על פי שאינו הוא המזיק זה הנזק עצמו באחרונה, הואיל והוא הגורם הראשון – חייב". בשונה מהמקרה של פרצוה לסטים, כאן החיוב הוא לא מטעם היותו גזלן, אלא משום שכל מעשיו נעשו לגרום נזק, ולא כדי לגזול את הבהמה. כלומר, כאשר ישנה כוונה להזיק, אפילו אם אופן גרימת ההיזק הוא על ידי הסרת מונע בלבד, שאינו פועל על הבהמה עצמה – חייב. דהיינו לא רק שלא נגע בבהמה, ואפילו לא עמד בפניה, אלא הסיר מונע בלבד = פרץ גדר, כיוון שנתכוון להזיק – חייב. אבל פרצוה לסטים ולא עמדו בפניה והניחוהו כמו שהיא, כיוון שרק הסירו מונע ולא נתכוונו להזיק – אינם חייבים על ההיזק שעשתה הבהמה.

(הרב נחום רבינוביץ', יד פשוטה, רמב"ם הלכות נזקי ממון, פרק ד', הלכה ב')

(1) על פי הרב נחום רבינוביץ', הסבר את שיטת הרמב"ם בנוגע לחיוב גנב וגזלן, ואת שיטת הרמב"ם בנוגע לחיוב מזיק.

(2) על פי תשובתך על התת-סעיף הקודם, ב(1), הסבר את ההבחנה של הרמב"ם בין לסטים שפרצו גדר ובין הפורץ גדר בפני בהמת חברו.

(8 נקודות)

4. נפלה לגינה

"נפלה לגינה ונהנית משלמת מה שנהנית".

א. (1) על פי מסקנת הגמרא, כתוב שני מקרים שבהם הבעלים של בהמה שנפלה לגינה, משלם בעבור מה שהזיקה.

בתשובתך ציין בנוגע לכל אחד מן המקרים שכתבת לפי מי מן האמוראים חל דין זה.

(2) על פי התוספות, במקרה שבהמה נפלה לגינה ממקום שהייתה יכולה לרדת ממנו לגינה – בעבור מה צריך

הבעלים שלה לשלם, ומדוע?

(6 נקודות)

ב. (1) "א"ר פפא... כיוון דילפא כל אימת דמשתמטא להתם רהטא".

הסבר בלשונך את המשפט המודגש בקו.

(2) בהמה נפלה לגינה, אכלה ויצאה מן הגינה. הבעלים של הבהמה ידע שהיא יצאה מן הגינה, שמר עליה,

ובכל זאת היא חזרה לאותה גינה ואכלה.

מהו סוג השמירה הנדרש כדי לפטור את הבעלים מתשלום בעבור מה שהזיקה הבהמה באכילתה לאחר

שחזרה לגינה? ענה על פי רבי יוחנן ועל פי רב פפא. היעזר ברש"י.

(6 נקודות)

5. נזקי אש – ליבה וליבתה הרוח

א. (1) "ת"ר ליבה וליבתה הרוח אם יש בליבויו כדי ללבותה חייב ואם לאו פטור".

על ברייתא זו הקשתה הגמרא: "אמאי ליהווי כזורה ורוח מסייעתו".

הסבר את קושיית הגמרא.

(2) על פי התירוץ של אביו, מדוע במקרה ש"ליבה וליבתה הרוח" ולא היה בליבויו כדי ללבות את האש – פטור?
(4 נקודות)

ב. עיין בשתי הפסיקות של הרמב"ם שלפניך, וענה על השאלות שאחריהם.

ליבה וליבתו הרוח – חייב, שהרי הוא גרם, וכל הגורם להזיק משלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו כשאר כל המזיקין.
(רמב"ם, הלכות נזקי ממון, פרק י"ד, הלכה ז')

מי שעשה גורן בתוך שלו, או קבע בית הכיסא, או מלאכה שיש בה אבק ועפר וכיוצא בהן, צריך להרחיק כדי שלא יגיע העשן או ריח בית הכיסא או האבק והעפר לחברו כדי שלא יזיקו. אפילו הייתה הרוח היא שמסייעת אותו בעת שעושה מלאכתו ומולכת העפר או נעורת הפשתן והמוץ וכיוצא בהן ומגיעתן לחברו, הרי זה חייב להרחיק כדי שלא יגיעו ולא יזיקו ואפילו על ידי הרוח המצויה, שכל אלו כמי שהזיק בחץ הן.
אף על פי שהוא חייב להרחיק כל כך, אם הוליכה הרוח המצויה את המוץ והעפר והזיקה בהן – הרי זה פטור מלשלם, שהרוח היא שסייעה אותו, ואין נזק זה בא מכוח המזיק עצמו.

(רמב"ם, הלכות שכנים, פרק י"א, הלכות א'-ב')

(1) לפי ה"מגיד משנה", יש סתירה בין פסיקת הרמב"ם בהלכות שכנים ובין פסיקתו בהלכות נזקי ממון.
הסבר מהי הסתירה.

(2) עיין בדברי ה"כסף משנה" שלפניך, וענה על השאלה שאחריהם.

ומה שהוקשה לו [=ל"מגיד משנה"] מפרק י"א מהלכות שכנים, מתוך לשון רבנו עצמו הוא מתיישב; שכתב בפרק הנזכר בלשון הזה: "מי שעשה גורן בתוך שלו... צריך להרחיק וכו' אף על פי שהוא חייב להרחיק כל כך אם הולך הרוח המצויה המוץ והעפר והזיקה בהם פטור מלשלם שהרוח הוא שסייע אותו ואין נזק זה בא מכוח מזיק עצמו" עכ"ל. הרי מבואר בדבריו שטעם הפטור הוא מפני שאין נזק זה בא מכוח מזיק עצמו, אבל בנידון דידן שהנזק בא מחמת מזיק עצמו שהוא מלבה... חייב.

(כסף משנה, הלכות נזקי ממון, פרק י"ד, הלכה ז')

הסבר את התירוץ של ה"כסף משנה" לסתירה שבין שתי הפסיקות של הרמב"ם.

(8 נקודות)

6. "מי ישקני מים מבור בית לחם"

- א. על פי ההסבר של רבא בשם רב נחמן, כתוב מהו המקרה שבנוגע אליו שאל דוד המלך "מי ישקני מים מבור בית לחם אשר בשער". היעזר ברש"י. (3 נקודות)
- ב. "רב הונא אמר גדישים דשעורים דישאל הוה דהווי מטמרי פלשתים בהו וקא מיבעיא ליה מהו להציל עצמו בממון חברו".
- (1) הסבר את שאלתו של דוד המלך, על פי התוספות.
- (2) תשובת הסנהדרין לדוד הייתה "אסור להציל עצמו בממון חברו".
- על פי מה שהסברת בתת-סעיף הקודם, ב(1), הסבר את תשובת הסנהדרין על השאלה של דוד המלך. (4 נקודות)
- ג. על פי ההסבר של רבנן ואיתימא רבה בר מרי, התשובה של הסנהדרין לדוד המלך מבוססת על הפסוק "חבל ישיב רשע גזלה ישלם" (יחזקאל, ל"ג, ט"ו).
- הסבר את התשובה של הסנהדרין, והסבר כיצד היא נלמדת מפסוק זה. (5 נקודות)

7. המדליק את הגדיש והיו בו כלים ודלקו

- א. "המדליק את הגדיש והיו בו כלים ודלקו רבי יהודה אומר משלם מה שבתוכו וחכמים אומרים אינו משלם אלא גדיש של חיטין או של שעורין..."
- העתק את הטבלה למחברתך, וכתוב בנוגע לכל אחד מן המקרים שבטבלה מהו הדין בנוגע לתשלום בעבור הכלים, לפי רבי יהודה ולפי חכמים. במקרה שבו נחלקו רב כהנא ורבא – ציין את דעותיהם. (8 נקודות)

הדליק את האש בשדה שלו, והאש התפשטה לשדה חברו ואכלה שם גדיש שהיו בו כלים	הדליק בשדה חברו גדיש שהיו בו כלים	הדליק בירה של חברו שהיו בה כלים	
			רבי יהודה
	רב כהנא –		חכמים
	רבא –		

ב. בעלי התוספות דנו בדעת רבא.

- חכמים דרשו מפסוק בתורה שאדם פטור מתשלום בעבור טמון.
- על פי בעלי התוספות, מהו המקרה שאליו נוגעת הדרשה של חכמים, ומהו המקרה שאליו הדרשה אינה נוגעת? (4 נקודות)

8. בכניסה לבית שבוע הבן: בעל חיים שהזיק

- א. "רב ושמואל ורב אסי איקלעו לבי שבוע הבן", והתעוררה בעיה בנוגע לסדר כניסתם לבית. מדוע לא נכנס שמואל לפני רב אסי, מדוע לא נכנס רב אסי לפני רב, ומדוע לא נכנס רב לפני שמואל? (4 נקודות)
- ב. "אתא שונרא קטעיה לידא דינוקא נפק רב ודרש חתול מותר להורגו ואסור לקיימו ואין בו משום גזל ואין בו משום השב אבדה לבעלים".
- (1) "אסור לקיימו" – על פי הגמרא, דין זה לכאורה מיותר. הסבר מדוע הוא לכאורה מיותר.
- (2) "ואין בו משום השב אבדה לבעלים" – הסבר מהו החידוש בדין זה של רב. (4 נקודות)
- ג. על דברי הגמרא "חתול מותר להורגו" הקשו בעלי התוספות קושיה ממסכת סנהדרין.
- (1) הסבר את הקושיה של בעלי התוספות.
- (2) הסבר אחד מן התירוצים של בעלי התוספות לקושיה זו. (4 נקודות)

9. הלוקח בית בארץ־ישראל בשבת

- א. (1) על פי התוספות, איזה סוג מלאכות מותר לבקש מגוי לעשות בשבת לצורך מילה לפי דעת "הלכות גדולות" (ה"ג) ולפי דעת ר"י?
- (2) על פי תשובתך על התת־סעיף הקודם, א(1), האם ההיתר של ר"י נוגע גם למצוות אחרות? נמק את תשובתך. (6 נקודות)
- ב. עיין בדברי הראי"ה קוק שלפניך, וענה על השאלות שאחריהם. ודעת הרמ"א [בשו"ע או"ח, סי' ש"ו, סעיף י"א] דבמלאכה דאורייתא אסור לעשות גם על ידי נוכרי, רק שסובר שכתב שלהם אינו אסור כי אם מדרבנן, ואם כן לא התירו כי אם שבות דשבות, דהיינו אמירה לנוכרי שיכתוב כתיבה כזאת, שהיא בעצמה אינה כי אם מדרבנן. ואף על פי שרוב הפוסקים חולקים על האור זרוע בזה שכתב שלהם אינו אסור אלא מדרבנן, מכל מקום אי אפשר לזוז מפסק הרמ"א, שלא התירו אלא שבות דשבות משום יישוב ארץ־ישראל בכי האי גוונא דקונה בית מן הנוכרי בארץ־ישראל, ולא שבות גמור. וקל וחומר שחלילה לעלות על הדעת שום היתר ח"ו בחילול שבת של תורה. (הראי"ה קוק, שו"ת משפט כהן, סימן קמו)
- (1) על פי הרמ"א המובא בדברי הראי"ה קוק, ההיתר בגמרא "אומר לנוכרי ועושה" הוא רק בנוגע ל"שבות דשבות". הסבר את המושג "שבות דשבות".
- (2) על פי הרמ"א, מדוע ההיתר בגמרא "כותבין עליו אונו אפילו בשבת" נחשב "שבות דשבות"? (6 נקודות)

א. "סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש מקצתן נעשו עדים ומקצתן נעשו דיינין דברי רבי טרפון רבי עקיבא אומר כולם עדים הם ואין עד נעשה דיין".

(1) בתחילה למדה הגמרא מדברי רבי טרפון שהוא סובר שעד אינו נעשה דיין.

הסבר כיצד למדה זאת הגמרא מדבריו.

(2) הגמרא דחתה לימוד זה ואמרה: "כי תניא היא כגון שראו בלילה דלא למעבד דינא נינהו".

הסבר את הדחייה של הגמרא.

(6 נקודות)

ב. "והכה איש את רעהו באבן או באגרופ שמעון התימני אומר מה אגרופ מיוחד שמסור לעדה ולעדים אף כל שמסור לעדה ולעדים פרט לשיצתה מתחת יד העדים אמר לו רבי עקיבא וכי בפני בית דין הכהו שידועין כמה הכהו... אלא מה אגרופ מיוחד שהוא מסור לעדים אף כל שהוא מסור לעדים פרט לכשיצתה אבן מתחת ידו של מכה פטור".

(1) הסבר את דעת שמעון התימני ואת דעת רבי עקיבא.

(2) הגמרא הוכיחה מדברי רבי עקיבא שעד נעשה דיין. הסבר הוכחה זו.

(6 נקודות)

פרק שני — קטע שלא נלמד (16 נקודות)

לפניך קטע מן הגמרא במסכת בבא קמא, דף ל, עמוד א.

למד את הקטע (היעזר בפירושו רש"י), וענה על השאלות לפי ההוראה שבעמוד 10.

המניח פרק שלישי בבא קמא

מתני' להמוציא את תבנו

וקשו לרדה"ר לזבלים והזוק בהן אחר חייב
בזוקו

מתני' לזבלים. שירקבו התבן

והקש ונעשים זבל לזבל שדות וכרמים:

גמ' כל שלשים יום. רשאי להניח

שם: שעל מנס כן כו'. שלא יהו

מקפדין על כך: בנר חנוכה פטור.

ס' צפרק הכונס לאן לדיר דקתני גמל

שהיה טעון פשתן: מאי לאו משום

דנרשום ב"ד. הניח צמון משום

פרסומי ניסא פטור: ה"ג דתניא

רבי יהודה אומר בנר חנוכה

פטור: מפני שהוא רשות מלוה.

כלומר משום רשות ב"ד דמלוה

מיפטור אבל נרשות ב"ד דלאו

מלוה חייב: מוסרין לקלקל כגון

פומקין ציבומיהן וגורפין מערות:

גמ' לימא מתני'

דלא כר' יהודה דתניא ר' יהודה אומר

"בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו

לרדה"ר וצוברו כל שלשים יום כדי שיהא

נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה שעל מנת

כן הנחיל יהושע את הארץ אפי' תימא רבי

יהודה מודה רבי יהודה שאם הזיק משלם

מה שהזיק ויהתנג רבי יהודה אומר בנר

חנוכה פטור מפני שהוא ברשות מאי לאו

משום רשות בית דין לא משום רשות מצוה דתניא רבי יהודה אומר

בנר חנוכה פטור מפני שהוא רשות מצוה ת"ש יכל אלו שאמרו

מותרין לקלקל ברשות הרבים אם הזיקו חייבין לשלם ורבי יהודה פומר

אמר רב נחמן מתני' שלא בשעת הוצאת זבלים ור' יהודה היא

אמר רב נחמן מתני' שלא בשעת הוצאת זבלים ור' יהודה היא

ענה על ארבע מן השאלות 11-15 (לכל שאלה – 4 נקודות).

11. הסבר בלשונך את דברי המשנה, והסבר מדוע בתחילה סברה הגמרא שמשנתנו אינה כדעת רבי יהודה.
12. "אפי' תימא רבי יהודה... והתנן רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור..."
הגמרא מסבירה שמשנתנו היא כדעת רבי יהודה אך מקשה על הסבר זה ממשנה בסוף פרק "הכונס".
על פי הגמרא, הסבר כיצד משנתנו היא כדעת רבי יהודה, והסבר את הקושיה על כך.
13. על פי תירוץ הגמרא, רבי יהודה מבחין בין מעשה שאדם עושה ברשות בית דין וְאֵינּוּ מצווה על כך ובין מעשה שאדם עושה ברשות בית דין ומצווה על כך.
א. על פי הגמרא, מהו המעשה שאדם עושה ברשות בית דין וְאֵינּוּ מצווה על כך, ומהו המעשה שאדם עושה ברשות בית דין ומצווה על כך?
ב. ציין מהו הדין אם אירע נזק בעקבות כל אחד משני המעשים.
14. "ת"ש כל אלו שאמרו מותרין לקלקל... ורבי יהודה פוטר".
מה אפשר ללמוד מברייתא זו בנוגע לשאלה אם משנתנו היא כדעת רבי יהודה או לא? הסבר את תשובתך.
15. "אמר רב נחמן... ורבי יהודה היא".
על פי רב נחמן, הסבר כיצד משנתנו היא כדעת רבי יהודה.

בהצלחה!